

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk Maanedsskrift

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Cl. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

INDHOLD:

1. *H. Lausten-Thomsen*: En Kirkestrid i Arrild.
 2. *Cl. Eskildsen*: Nikloj Tvæedryvve.
 3. *J. Hansen*: Fattigforsørgelse i Hostrup Sogn.
 4. *Fr. Rudbeck*: Sorte Knud i Øsby.
-

Nr. 1. — 1. JULI 1932. — 9. Aarg.

KJØBENHAVNS HANDELSBANK

KJØBENHAVN

ETABLERET 1873

Aktiekapital (fuldt indbetalt) . . . Kr. 50.000.000

Reservefond 31.016.061

FILIALER I:

AABENRAA - AARHUS - ESBJERG - GRAASTEN
HADERSLEV - HORSSENS - KALUNDBORG - ODENSE
RANDERS - RØNNE - SØNDERBORG - TOFTLUND
TØNDER - VIBORG - VARDE

Biler udlejes

altid pæne og under paalideligt

Førerskab.

Ogsaa over Grænsen.

H. Jensen Toft

Richtsensgade 4 Tønder

Tel. 255.

Bil-

Traktor — Motor — Maskin

Smøre-

Olier

Pedt, Vognsmørelse, Gear-
kasseolie og Drivremme

kun Ima Kvaliteter

CARL BORCH

Tønder

Telf. 44

H. P. Lorentzen

V. J. Lund's Efftl.

Bogbinderi og
Protokolfabrik

TØNDER

Østergade 40 Telf. 106 Over Gaarden

Alt Bogbinderarbejde
udføres hurtigt og solidt.

EN KIRKESTRID I ARRILD.

VED H. LAUSTEN-THOMSEN.

JENS SEIDELIN VAR SOGNEPRÆST I ARRILD FRA 1791 TIL 1806. EFTER ham fulgte Johannes Discher til 1816. Der fortælles endnu om ham i Sognet, at han var en streng og præcis herre. Da Niels Rostgaard fra Roost kom for silde til kirke en juledag, påtalte pastor Discher det fra prædikestolen; men det hjalp ikke. Nytårsdag, da Niels kom kørende over Arrild bro, kunde han der høre, hvor højt Præsten i kirken sagde amen efter prædiken, og så vendte han om. Den historie er nok noget overdreven, men myndig og sikker har Præsten været, det er vist.

I 1808 har han i liber daticus optegnet „mærkværdigheder“, det vil sige en beretning om krigen med englænderne, og det er ikke milde ord, han bruger om „Røverfolket“ eller „Røverpakkets“, der jubler „til enhver dansk Patriots Harme og Græmmelse“. Han fortæller videre om fransk og spansk indkvartering i præstegården, om ildebrand i Arrild Nørreby og om herskende blodgang. Så slutter han med at fortælle, at der i sognet indsamledes 85 rd. 11. sk. til dem, „som i København ved det ulykkelige Bombardement have lidt Skade“. „Noget blev ogsaa givet til de Norske Krigere, der saa tappert forsvarede sig mod Svensken, Engellands eller Røverpakkets tro Allierede, og hemmelige Fiende af det fredelige og redelige Danmark. — Bidraget til vore norske Brødre skal ikke have været saa stort, som man kunne ønske her i Sognet“.

Her holder Pastor Discher op med den frie „Optegnelse af Mærkværdigheder“; han indfører nu kun ganske korte kommentarer og officielle skrivelser, og deriblandt findes nogle om den evangelisk-kristelige salmebog. Den senere sognepræst, Ørbech, i Arrild har torsynet kopierne af disse skrivelser med nogle bemærkninger, der ser meget ejendommelige ud. Den første lyder: „Pastor Discher var en lystig Broder, en Egoist, og svigefuld . . . Ørbech“. Fra anden side (J. Brodersen: Fra gamle Dage) hedder det rigtig nok: „Han var begavet og stod i et kærligt Forhold til Menigheden“. Han var vist nok rationalist, mener Brodersen. Ja, det var sagen.

Myndighederne søgte at indføre forandringer i kirken. Den ny liturgi, der 1796 påbødes af generalsuperintendent Adler, vakte modstand rundt omkring, i Tønder og især i Nr. Løgum, hvor præsten Asmus Petersen føjede sig, men menigheden læste fadervor og sang, som den var vant til.

I 1798 var „Evangelisk-kristelig salmebog“ udkommet under biskop Balles medvirkning. De rationalistiske biskopper vilde have den indført, Adler i Slesvig og Hjort i Ribe var lige ivrige derfor. I Løgum sang man videre efter Pontoppidans og overdøvede præsten, der sang efter den „evangelisk-kristelige“. I Arrild var biskop og præst lige ivrige for at fortrænge Kingos salmebog.

Naturligvis havde den tids bønder ikke syn for, at rationalismen havde udryddet poesien i en række af de gamle salmer. De forstod bedre, som J. Baden udtrykte det i en kritik, at betragtningerne blev „kolde og fremsatte i et koldt, filosofisk sprog, som almuen ingen forstand har på. Snarere fatter den det konkrete poetiske sprog, end det abstrakt metafysiske: man maa tale til dens fantasi for at vinde dens Hjærte“. Der var ikke mere noget, der talte til fantasi eller til hjærte.

Brorsons:

„Gik alle konger frem på rad
i deres magt og vælde,
de mægted dog ej mindste blad
at sætte paa en nælde.“

var i prøvehæftet omformet af Malling, så det lød:

„Om jordens konger end fremgå
i deres magt og hæder,
de få ej skabt det mindste strå.
som kvægets fod nedtræder.“

Al kraft og fynd var udvidsket, og endda var det ikke nok. Den endelige form blev endnu tyndere:

„Og kom end alle kongerne
i deres pragt og vælde,
ej mindste strå frembragte de,
et vink dem selv kan fælde.“

Nu er også den sidste rest af Brorsons ynde slettet. Nu er dette salmevers og alle bogens salmer som det ganske rensat for „de krasse begreber, hvormed overtroen vanhædede Kristi rene lære“, som en præst i 1796 skrev i „Minerva“: men samtidig var troens enfold, var

versets skønhed dræbt. Der var, som den samme præst skrev i „Minerva“ i stedet „i hver sang sande kristelige tanker og sande kristelige følelser“ i hvert tilfælde efter rationalisternes begreber; men ikke efter menighedernes. De fandt snarere som Grundlag, at denne „såkaldte Evangeliske“ salmebog var „den mest prosaiske af alle Nordens og maaske af al Verdens Psalmebøger.“ Derfor gjorde de stærke jyder vanskeligheder i Nørrejylland, derfor værgrede bønderne i Nørre Løgum og Arrild sig imod den nye salmebog.

I liber daticus skriver pastor Discher i Arrild:

„Den 1ste Pintzedag 1813 begyndtes — ifølge efterstaaende Højærværdige Hr. Biskop Ridder Hjorts gunstige Skrivelse med den evangelisk christelige Psalmebog — Talrig var Forsamlingen paa denne Dag i Kirken. — Dens andagtsfulde og rørende Lovsange, hvori de fleste, nogle faa af Modstanderne undtagen, toge Deel med Hjertelighed, vidnede tilfulde om Psalmebogens Antagelse med de fleste Huusfædres Bifald —

Mærkeligt er det ogsaa, at da en Deel af Modstanderne afkortede mig i mine Indkomster, hvad der var dem muligt, saa erstattede de øvrige mig mit Tab, gandske uventet, saa at jeg dette Aar virkelig ved adskillige Lejligheder erholdt mere end forhen.

Biskoppens Skrivelse i Anledning af den evangelisk kristelige Psalmebogs Indførelse i Arrild Menighed.

Deres Velærværdighed har i Skrivelse af 3. Maj d. A. tilmeldt mig, at De med Held har arbejdet paa at indføre den evang. christ. Psalm., hvilcken jeg ved min Visitatz hos Dem i afvigte Somer ogsaa anbefalede deres Menighed. — Deres Velærv. har tillige godtgjort for mig, at mere end to tredie Dele af deres Sogns Huusfædre have ønsket og samtykket dens Indførelse ved den offentlige Gudstjeneste, hvilket og stemmer fuldkommen overens med de rigtige og gode Kundskaber, jeg ved mit ovennævnte Besøg med Glæde fandt i Arrild Menighed. — Det ligger altsaa i Sagens Natur, og er desuden fast grundet i det Kongl. Danske Cancellies naadige Skrivelser af 17de April og 18de Septbr. 1802 til min Formand paa Bispestolen her i Stiftet, at det større Antal af Husfædre i Deres Menighed har Ret til at indføre den evangelisk chr. Psalm. ved Gudstjenesten i Arrild Kirke paa næstkommende første Pintzedag, og det saa meget heller, da jeg veed, at der er sørget for, at Menigheden har kunnet forsyne sig med den, og jeg selv, som Ephorus for Sognets Kirke, har ladet den uddele til de Fattige. — Ved at offentliggøre denne min Skrivelse ville Dr. Vel: derhos tilkiendegive Deres Menighed, at jeg af Hjertet

ønsker den Tillykke med dens rigtige Valg af en med dens Kundskaber overensstemmende Andagtsbog, og at jeg er glædeligen forvisset om, at alle oplyste og retskafne Mænd og Quinder i Arrild Sogn ville finde Opbyggelse ved at bruge den evang. christelige Psalmebog i Herrens Tempel. —

Jeg anbefaler Deres Menighed og Dem selv under den almægtige Guds Varetægt.

Ribe Bispegaard, d. 12. Maj 1813.

V. C. Hjort.

S. T.

Hr. Pastor Discher i Arrild.“

Her har pastor Ørbech atter indføjet et par skarpe sætninger:

„1818 døde Hjort i en ubetalelig Gjæld — til Kirken og private (i Desperation har jeg hørt — pludselig) altsaa som en led Skjælm & Bedrager — saa ansees han. — Ørbech.“

Derefter fortsættes pastor Dischers beretning.

„Endskiøndt mere end to tredie Dele af Sognets Huusfædre havde stemmet for Psalmebogens Indførelse; endskiønt Stiftets Biskop havde authoriseret dens Brug i Fremtiden ved Gudstjenesten, vare dog nogle ikke hermed fornøjede. Skiøndt Exemplet i Agerschou¹⁾ burde have lært dem, at Kongen ikke agter paa ugrundede Klager, saa vilde de dog have Sagen fremstillet for Kongen. Efterstaaende ordlydende Klage blev mig i Jan. 1814 sendt til Erklæring. De fleste af Supplikanterne hvervede Tilhængere forlode dem efter Psalmebogens Indførelse, og nu Klagen kommer, staae de ene og forlode. Dersom ikke Supplikanterne og et pr: andre Mænd havde været her i Sognet, var den bleven indført uden Modsigelse. — Klagen lyder saaledes:“

Saa følger klagen, der er rettet til kongen og — skrevet paa tysk, ret ordentlig tysk forøvrigt. Den lyder i oversættelse:

„Arrild Sogn, Haderslev Amt, d. 7. Aug. 1813.

Til Hs. Kongelige Majestæt!

Den 3. Maj d. å. var vi undertegnede med alle vore sognefæller sammenkaldt af vor nuværende præst, hr. pastor Discher, for at afgive vore stemmer, om vi vilde beholde vor hidtil benyttede kirkesalmebog eller have en ny indført hos os, hvilken var foreslået af vor ovennævnte præst. Det viste sig, at langt den største halvdel af sognets Indbyggere og især gårdejerne med os undertegnede misbilligede afskaffelsen af den hidtil brugelige salmebog og erklærede sig på det bestemteste imod indførelsen af den, der var foreslået af præsten. Ikke des mindre har præsten alligevel begyndt at indføre den ny salmebog

¹⁾ Om salmebogens indførelse i Agerskov se næste nummer af „Sdj. Maanedsskrift“.

i kirken og synes at ville påtvinge os samme imod vor vilje. Dette holder vi for retsstridigt, des mere da vi har skellig grund til at stemme for at beholde den hidtil af os benyttede salmebog.

Disse grunde er

1. fordi vi er overbevist om, at den gamle salmebog er fuldkommen lige saa god og opbyggelig som den ny, hvilken præsten vil påtrænge os, og vi finder os styrket i denne vor overbevisning ved udsagn af flere ansete religionslærere og andre fromme lærde Mænd,
2. fordi vi allerede er kendt med den gamle salmebog, ved hyppig læsning allerede fortrolig med meningen i hver enkelt salme og vers og ligesom er tilvænnet til den, og fordi vi derefter
3. holder anskaffelsen af en ny salmebog for en ganske unødvendig og overflødig udgift.

Af disse grunde tager vi mod til os til herved allerunderdanigst at bede Hs. Kongelige Majestæt: om at det allernådigst måtte være os tilladt også i fremtiden at betjene os ved gudstjenesten af vor gamle hidtil af os brugte kirkesalmebog, og at vi allernådigst må skånes for Indførelsen af den ny salmebog, der er foreslået os af vor præst“.

Dette bønsskrift er allerunderdanigst underskrevet af Jens Enmark, Andreas Brandenborre, Laust Festersen og Henrich Thomsen. Præsten skriver derom:

„I min Erklæring over forestaaende Klage viste jeg:

1. at Psalmebogens Indførelse var intet Overilelses og Tvangs, men et modent Forberedelses Værk og en naturlig Følge af de fleste Huusfædres frivillige Samtykke, da mere end de to Trediedele havde med egenhændig Underskrift bekræftet deres afgivne Stemmer for dens bestandige Brug ved Gudstjenesten i Arrild Kirke.
2. De fleste af Modstanderne — forledede af Supplikanterne — havde fortrydt deres Ubetænksomhed og Overilelse, der af mig var dem ogsaa aldeles tilgivet. De havde anskaffet sig Psalmebogen. — Jeg bemærkede ogsaa: at der næppe nogensinde var i Arrild Kirke sunget med saa megen Liv, Munterhed og Hiertelighed, som siden denne Psalmebogs Indførelse.“

Her holder pastor Dischers meddelelser om denne Sag op; men pastor Ørbech har atter sine onde tilføjelser. Han understreger dobbelt ordet „modent“ — et modent Forberedelses Værk — og skriver i bogens rand: „Den gode Mand drog stundom forbi samlede Menighed ved Kirken — at more sig andetsteds. At more sig i Roost var Dischers Bestilling; almindelig Forsikring; i Anledning af Ordet *modent*. Ørbech!

Endvidere tilføjer han efter hele sagen:

„Jeg har Sikkerhed, at Menigheden ikke vil den ny Psalmebog, fremdeles at Menigheden har sigtet Discher som en Bedrager — (lige- som Hjort) — Jordskift med nogle af Pastoratets Landerier med Hans Bertelsen Arrild, var der vist Bedrageri i. Ørbech.“

Pastor Ørbech var præst i Arrild fra 1839 til 1860, han er altså først kommet til sognet 23 år efter pastor Dischers forflyttelse til Føl- lenslev og Særslev i Holbæk amt (24 januar 1816). Han har ikke kendt ham personlig, og det er ikke let at se, hvor megen ret han har i sine hårde udtalelser.

Alligevel synes sagen ikke helt afgjort med sognepræstens be- mærkninger. Et par år senere ses dens efterdønninger endnu. Pastor Discher er bleven forflyttet, i vakansetiden besørges gudstjenesten af nabopræster; men biskop Hjort ser så grund til efterfølgende skrivelse til amtsprovsten:

„Jeg har bragt i Erfaring, at En af de i det ledige Arrild-Sogne- kald vicarierende Præster har, uagtet den evangelisk-christelige Psal- mebog der i Menigheden forlængst er indført, paalagt Degnen at synge Psalmer af den afskaffede gamle Kingos Psalmebog, og maa derfor tjenstlig anmode Deres Høiærværdighed, at De ville behage, snarest muligt, at betyde de Sognepræster af Hvidding-Herred, som forrette Gudstjenesten under Vacansen i Arrild Kald, at de, under intet Paa- skud, maae tillade sig at giøre nogen Forandring ihenseende til den i Menigheden autoriserede nye Psalmebog, da de for et saadant For- hold ei kunne undgaae at kræves til Ansvar.

Riber Bisprgd, d. 15de Maj 1816.

Hjort.

S. T. Hr. Amtspr. Høxbroe i Rødding.

Dette Biskoppelige Monitum bliver da herved meddelt Vedkom- mende paa Embedsvegne.

Rødd. d. 17. Maj 1816.

Høxbroe.

Skulde nogen af de vicarierende Præster have antaget i sit Sted en Religionslærer, som ei hører til Hvidding Herred, da vilde han behage at underrette ham om Foranstaaende.“

Så strengt holder biskoppen øje med overtrædelserne; men dette er også den sidste skrivelse om denne sag i Arrild sogns liber daticus.

Men i hele denne sag skal der læses imellem og bag linjerne. En rationalistisk præst vil indføre den nye salmebog, sognets største — og — som jeg fra anden side ved — dybt kristelig bevægede gårdejere vil værne den overleverede salmebog; de anfører udvortes fornuftige og økonomiske grunde, men der er slet ingen tvivl om, at der bag dem skjuler sig åndelige formål og dybt bevægede sind

Ikke mindst derfor er ogsaa en sådan lille skildring værd at drage frem. Det hjælper ogsaa til at vise billedet af svundne tiders sønderjydske Bønder.

NIKLOJ TVÆEDRYVVE

Af CL. ESKILDSEN

DA JEG ENGANG FOR NOGLE AAR SIDEN I TILSLUTNING TIL ET FOREDRAG fortalte nogle sønderjydske Historier i en Landsby ved Ribe, Nord for den gamle Grænse, stod en gammel Mand op og fortalte os Historien om Nikloj Tvæedryvve, som han kunde huske ordret fra sin Barndom af. Jeg har senere haft Lejlighed til at konstatere, at denne Historie og Historien om, „hvorledes det gik mig, lav æ rejst' ind te æ Dragunne i Slesvig“ er kendte og elskede af de ældre fra Højer til Christiansfeld, fra Als til Ribe. Da de for henved 60 Aar siden blev skrevet, har de i bogstavelig Forstand taget Sønderjylland med Storm, og de har dengang og senere moret og glædet mange. Jeg selv har aldrig glemt „stua Thammes og lill' Thammes og Thammes o' e Pold og Thammes Tvæedryvve og lill' Mistins Kloj“, siden jeg som Dreng stiftede Bekendtskab med dem i Drøhses Almanak.

Skal vi ældre, der har haft saa stor Fornøjelse af disse Smaastykker, nu ikke blive enige om at ære en Digter og sige ham Tak, endnu medens han lever? Thi saa utroligt det end lyder for os, saa lever Forfatteren af „Nikloj Tvæedryvve“ og „Lav æ rejst' ind te æ Dragunne“ endnu. Vi er flere, der i mange Aar har været optaget af Spørgsmaalet, hvem der har skrevet disse Stykker i Drøhses Almanak. Ved et Tilfælde fik jeg det forleden opklaret: Det er pens. Degn og Lærer H. Peter Petersen Hjeds, tidligere i Lysabild, Sottrup, Hørup og Hostrup, nu bosiddende i Sønderborg. Vi opsøger den gamle og lader ham fortælle om sin Slægt, sin lange Lærergerning og sine berømte Smaastykkers Tilblivelse.

I Napoleonskrigenes Tid blev en Randersdragon hængende paa Als, giftede sig med en alsisk Pige og bosatte sig i Hørup. Dragonerne betegnedes dengang altid med deres Hjembys Navn, og da Peter Andersen var hjemmehørende i Hjeds i Veggerby Sogn, tæt ved Nibe, blev han ved sit Bryllup ogsaa indført i Kirkebogen under Navnet Peter Andersen Hjeds.

Den 18. Oktober 1846 fødtes hans Sønesøn Peter Petersen Hjeds. Han besøgte Tønder Seminariums danske Afdeling fra 1865—68. Pastor Schmidt, den nuværende tyske Folketingsmands Fader, var dengang Forstander, en vanskelig Stilling i disse Aar, der var fyldte af Gnid-

ninger mellem tyske og danske Elever, de slesvig-holstensksindede Elever og de præsiske Myndigheder. Seminariets Arkiv rummer mange interessante Akter fra denne Kamptid, om „Slaget i Møgeltønder“ mellem danske og tyske Elever, om den pinlige Undersøgelse i Anledning af, at de tyske Elever i Sangtiden forvanskede Teksten til Slesvig-Holsten-Sangen, idet de sang: „Schleswig-Holstein stammverwandt, jag den Preussen aus dem Land“, og om den store Aktion i Anledning af, at man opdagede, at nogle danske Elever gennem Advokat Gjessing fik udbetalt Pengeunderstøttelse fra Danmark.

De danske Elever havde Indtryk af, at det kun var tysksindede, der fik Stipendier af Balthasar Petersens rige Stiftelse. Da man klagede over dette Forhold, bevirkede Pastor Mørk-Hansen, Vonsild, og andre, at der blev stillet Midler til deres Ophold til Raadighed. Pengene udbetaltes gennem Sagfører Gjessing i Tønder, og Institutbestyrer Johannsen, der efter Lærer Hagerups Død havde overtaget den danske Privatskole i Tønder, havde fra sin Seminaretid saa gode Forbindelser med de danske Afdelinger, at det blev overladt ham at udvælge de Elever, der skulde have Understøttelserne. 1868 gik det galt. Sagen blev røbet, og Seminardirektionen og de foresatte Myndigheder indledte en meget omhyggelig Undersøgelse, der bl. a. førte til, at fire dansksindede Elever, deriblandt senere Degn Olufsen i Kværs og senere Degn Sørensen i Døstrup endog for en Tid udmeldte sig fra Seminariet.

Ogsaa Petersen Hjeds, der 1868 var blevet Andenlærer i Lysabild, fik i sin Seminaretid disse Understøttelser. Ved en Skolevisitats spurgte Landraad Matthiesen: „Har De i Tønder ogsaa faaet disse danske Penge?“, hvortil den unge Andenlærer gav det ret tvetydige Svar: „Ja — a —, Sagen er egentlig først kommet op, efter at jeg har forladt Tønder.“ Landraaden gav sig tilfreds med Svaret, og den danske Pastor Bendz sagde senere leende til Hjeds: „Det slap De godt fra!“

Da Petersen Hjeds fra 1868—72 var Andenlærer i Lysabild, var „Syngklubben“ det selskabelige Midpunkt for Egnen. Formand var dengang Lærer Petersen, Tandselle, senere Degn i Abild ved Tønder. Een Gang om Maaneden samledes man i Mommark FærgEGAARD, hvor gamle Bladt gerne fortalte om Færgestedets Stortid indtil 1864, da der to Gange om Ugen gik Postvogn fra Sønderborg til Mommark med Overfart til Søby paa Ærø. Petersen Hjeds var Redaktør for Klubavisen, der bragte forskellige morsomme Bidrag fra Medlemmerne. Her skrev han nogle Smaastykker i alsisk Maal, og da han fra 1872—78 sad som Lærer ved Distriktsskolen i Ø. Sottrup, fandt han paa at skrive et Par længere Stykker. Han havde sendt flere Digte til „Flensborg Avis“ og sendte nu 1874 eller 75 „Nikloj Tvædryvve“

og „Lav æ rejst ind te æ Draguene“ til „Flensborg-Almanakken“, der blev udgivet af Bogtrykker Thillerup og Redaktør K. C. A. Wennerwaldt. Det mærkelige er, at Forfatteren indtil i Dag ikke anede, at disse Smaastykker fik deres store Udbredelse gennem Drøhses Almanak!

Drøhses Almanak, udgivet af Boghandler Drøhse i Tønder, var i 70erne og 80erne, inden Sprogforeningens Almanak kom, den danske Almanak for den største Del af Nordslesvig. Her læste vi som Børn „Rolf“s historiske Noveller*), glædede os over gamle Vittigheder og nye Smaastykker, og det var en Begivenhed, naar Almanakken kom ind i Hjemmet. Paa Als gik „Per Stag“ rundt med Almanakker. Det var en interessant Mand. Han læste engang om Antipoder og gav sig til at spekulere over Spørgsmaalet med det Resultat, at han fandt ud af, at hans Lænestol stod lige over Kina! En anden Gang kom han ind til Lærer Becker i Lysabild og spurgte efter Vejen til Eckernførde. „Men hvad vil du da der, Peter?“ — „Jo, jeg har hørt, at Kaffen er lidt billigere der end i Sønderborg, saa nu vil jeg derop og hente Kaffe“.

Det var en festlig Dag, naar Per Stag kom med den nye Almanak. En Mand i Tandslet har fortalt mig følgende: En Mand og en Kone stod og skulde lige i Selskab, da Per Stag kom med Almanakken. Det var den, hvor „Nikloj Tvæedryvve“ var trykt. Man skulde saa da lige kigge i den, inden man gik, men da man fik begyndt at læse „Nikloj Tvæedryvve“, kunde man ikke holde op, inden man blev færdig med den. Man glemte helt det fine Selskab og kom meget for sent.

1878—88 var Petersen Hjeds Lærer og Degn i Hørup. At han forlod sin Hjemegn, skyldtes dels det haarde Arbejde, — dengang fandtes der kun to Klasser i hele Sognet med 80 Børn i hver Klasse, og ofte manglede den anden Lærer, saa Hjeds havde alle 160 Børn at undervise, — dels de politiske Forhold. Lærer Hjeds stod i den sorte Bog, det var tydeligt nok, i Løbet af $\frac{3}{4}$ Aar havde han syv Revisioner. Han søgte derfor Embeder i Kongeriget, men det vilde ikke lykkes, og da det fede Embede i det national-politisk rolige Hostrup Sogn blev ledigt, søgte og fik han dette Embede og flyttede saaledes 1888 fra sit Hjemsgn til Hustruens, idet Fru Hjeds var en født Grejsen fra Lille Tønde.

De nationale Forhold i Hostrup Sogn var dengang meget rolige. Der var f. Eks. to danske og to tyske Kirkeældste, der forlignedes meget godt, og Pastor Weiland var en meget rolig Mand. Roen hørte først op, da den tyske Forening fik oprettet en Afdeling i Sognet.

*) „Rolf“ = Degn Borst i Mjolden. (Se Sdj. Maanedsskrift I. S. 147 ff.)

Oktober 1909 blev Petersen Hjeds pensioneret og flyttede til Bylderup Bov, hvorfra han 1919 flyttede til Sønderborg, hvor han endnu lever ualmindelig aandsfrisk og rask.

„Sønderjydske Maanedsskrift“ er flere Gange blevet opfordret til at genoptrykke nogle af de gamle Smaastykker, da baade Drøhses Almanak og Flensborg-Almanakken er vanskelige at opdrive i Dag. Vi imødekommer dette Ønske ved at trykke „Nikloj Tvæedryvve“ i dette Nummer, og den morsomme Fortælling om, „Hvodanne det gik mæ, lav æ rejst ind te Dragon“ følger i et af de senere Numre.

NIKLOJ TVÆEDRYVVE.

Forkortet Gengivelse efter F. Drøhses Almanak.

FØR SOJ ÅLL' FOLK OM MÆ, TE Æ VAR EN STOR TVÆEDRYVVE. EN kan nu it nær tro ålt, hva Folk sier om jen, men de jæ troer æ endda godt nok, for æ hæ ærret saadnt sæet apart ærgle Sind ette min Fæe, ham kåldt di åltid „*Suer Niels*“.

Allered da æ va lille, töt æ åltid, dæ va novve i e Vej for mæ. Di vild' ål'sammel dril mæ. de var snar lig'fedt, hvodden æ endvend mæ. De var no, lav æ gik i Skol', da va ålle Dreng' å æ Skolmester Jens om å vild' dril mæ. Hør kuns no: Jet Gang haj min Moe faa't vøvve novve lækkert Bomuldstøj, å æ haj faa't mæ en Trøj a et. Så kåldt di mæ ålsammel „*Spragget*“! Å lav Oldefa' død, å hans grøn Rokk' bløv omsy te mæ, så kåldt di mæ „*æ grøn Pajt*“! — Jøsses, hvo kund' æ blyv sprutgal! Æ slov di smaa å sparke di stoe, å hven æ foklavve dem te æ Skolmeste, fæk æ sjel Klø. Æ knöt e Nøvve i min Bovsfikk' å soj indvendig te e Skolemeste: „Tøv do kun, te æ blyvve en Vovsen, så skal æ slaa din Vindere ind, hvinder æ komme fra Dans om Nat!“

Glaj bløv æ, lav de lid imod e Eend med de Levned. Så skuld' æ da te å gaa te Præst. Den føest Dav, æ va dæe, spue e Præst mæ ad, om æ kund mit Fadervor. „Ja, novve a et“, soj æ, fo de er jo no manne Herrens Aae sidn, å da va Folkes Børn it så studer som no. Så katekiser han da å spue: „Hvormeget?“ Så tov æ et godt Te'rend å kom helt hen te „Tilkomme dit Rige!“ — „Va de de siest?“ soj æ Præst, „veed do no it mee?“ — „Jov“, sejer æ, „æ veed, hvo de er en Fovfred' hjem i e Affilgaard“. — „Sæt dæ næest ved e Dør!“ soj æ Præst, å så maatt' æ staa næest, endda min Fæe haj gie e Præst en Gaas å en gammel Daaler. — „Dæ blyvve nok helle ingen Pardon fo din Vindre“, soj æ indvortes te e Præst.

No va æ da en rigtig Kael. Æ fik Oldefars Uhr i e Fikk' å hans Pief i e Mund å kom *te Dans i e Kro*. Men æ kom it vie, som lav vi såd ved novv Kaffepuns i e Skænk, for så begyndt di å vild' dril mæ. Di spuer mæ a, om Oldefars Uhr it gik med Permendik, å min Pief kåldt di en Stavvekøl', å lav æ vild' te å slaa dem, så tov di mæ å smed mæ ue i e Pøtt' å soj: „Suel do dæ no i dit eget Fedt, din Tvæedryvve!“ — Så gik æ hjem, men æ fik inne Vindre slovn ind den Nat, å fik heller inne slovn ind sindt, fo æ kom it te Dans mee.

Æ gik sindt hjem å *hjælp ved e Bedrøvt*. Men vo Kael kund' æ it forlis med. Hven æ forklavve dem te Moe, gå hun mæ en Pandkag' å en søe Puns å soj: „Aa, din sølle lill' Stakkell!“ — Så kom *e Kri* te i ott'å'fyrrer, å vi kund' inne Kael faa. Æ å Fæe gik å maset i e åljenn. Dæ va en net Relehed, tvære å gal' va vi jo begge. Tesidst ærgred' min Fæe sæ ihjel øvver e Indkaatering å så øvve, te „Bonnes“ å „Rønn“ fik e Tromsyg' å død. Han død javn ott' Davette „Rønn“, men vaer mæ ad aa e sidst å soj: „Se te, Dreng, te do komme i en Kokass'!“

Så fik æ e Boel, å no skuld æ jo se å faa mæ en Kuen, for Moe vild' med Gevalt aa e Avtejt. Æ tørt, *e Møllers Stien-Gret'* kund gaa an. E Mølle såd godt i e Stell. Så soj æ et te hind jen Avten ue ved e Pump. „Ve do ha mæ?“ soj æ. — „De veed æ hatte it“, soj hun, „men æ tænker et nøvt!“ — „Hvodden jen vil do da ha?“ soj æ. — „En bær jen!“ — „En bær jen som æ, din Tykkebøtt'!“ soj æ. — Æ vild haj soj møje mee, men æ kund' it kom te, for hun tov en Spand Vand å kyt mæ den lig imeld e Øvn, så æ maatt' gaa hjem som en voe Sell.

De maatt' ande Raj brugges. No boj dæ i vo By en Mand, di kåldt *Pær Halskoffel*. Han døjsled vidt omkring med Pål å Knågge. Så soj æ te ham: „Hør, Pær, do hæ før skaffet vos en Kael, no fæ do å skaf mæ et Kvindfolk. Do fæ et Flæskbøest, hvinne vi slavte vo So, å en gammel Daaler, hvinne hun ejisen e ette mit Hoj!“ — „Æ ska streng mæ an!“ soj han.

Så en tre Ugers Ti ette komme han å sejer: „No hæ æ faan Snøk å *et Kvindfolk te dæ, Kloj!*“ sejer han. — „Hæ hun novve?“ sejer æ. — „Dæ kan do vær mukken om!“ sejer han, „tre ny ulden Rokker, en syv-ott' ny Pier å tre rasend stor' Kister med Indvold!“ — „Ja, men Pæeng?“ sejer æ. — „Pæeng!“ sejer han å gier et Fløjt, „et helt Fjerdingar fuld a di Gryn, di kålder Ott'skillingsstykker å en Handskrøvt aa 30 gammel Daaler, å så kan hun endda maaske ærre et gammel Minnesk, hun er slægtet med!“ — --

No, *vi blev da gyvt*, å Pær danset e Brujdans for mæ, for æ kund' jo it. I e føest gik et it så møje loste, for hun var åltid så

undle role, hven æ va tvære å gal. Hun såj bare åltid: „Som do vil, lille Mand!“ å så kund' æ jo it kom hind nær. — — —

Men *no er æ så glaj ved min Kuen*, te dæ gær vidt. Æ sejer tit te hind: „De va et vundle Gyvten, vi tov vos for, men de er din Skyld, te det er govn så ustyrtle godt!“ — „Nej, de er Vorherres Skyld, ska do sejl!“ — „Ja, som do vill!“ sejer æ, — for no er de mæ, de seje „som do vil!“ — — men de haj da å væt undt, hven æ åll' Dav skuld haj bløvn ved å vær' en Tvædryvve.

FATTIGFORSØRGELSE I HOSTRUP SOGN.

Af Sognepræst J. Hansen, Hostrup.

I. FATTIGFORSØRGELSE I DET 18. AARHUNDREDE.

PASTOR GEORG ELLER JØRGEN EICHEL, HVIS BILLEDE HÆNGER I HOstrup Kirke, meddeler, at Fattigforsørgelsen i Aaret 1738 blev indrettet saaledes:

1. Hvert af de 46 Bol i Sognet — Solvig og St. Tønde er ikke medregnet — skal aarlig betale 3 Mark lybsk, som udredes i 4 Terminer: til Jul, Paaske, Skt. Hansdag og Mikkelsdag.
2. Enhver Kaadner og andre bosatte Indsiddere (Inderster) skal hvert Kvar-tal give noget efter egen fri Vilje; men skulde de heri bevise Efter-ladenhed, bør de ogsaa ansættes til noget bestemt.
3. Fire Gange om Aaret bliver Bøsserne udstillet ved Kirkedøren, for at godvillige samt Kniplepiger (spitzenmädgen) og Tjenestekarle kan give frivillige Almisser.
4. Hvad Fattigbøsserne aarlig indbringer, regnes ogsaa hertil.
5. Ved alle Brylluper sættes Bøsserne ved Kirkedøren til Bedste for de fattige.
6. Renterne af de 960 Mark lybsk, som tilhører de fattige, uddeles ligeledes til dem.
7. Men som det vigtigste tilbyder Sognet i hvert Kvar-tal at levere rigeligt Brød, Kød og Gryn in natura til Uddeling. Præst og Degn erklærer sig villige til herved at foregaa de andre med et godt Eksempel. —
Saaledes lyder Paragrafferne. Hvordan de blev udført i Praksis, vides ikke. Men der kan dog meddeles det ene og det andet, som viser, at man tænkte paa at lette de fattiges Kaar.

I Aaret 1740 den 17. Dec. besluttede Præst og Ottemænd „paa Grund af de øjeblikkelig dyre Tider og de mange fattige“, at der skulde betales 1 Mark lybsk udover det ordinære af hver Plov.

Den førnævnte Fattigkapital paa 960 Mark l. er opstaaet ved frivillige

større Gaver. Pastor Eichel, som var Præst i Hostrup fra 1722-1767, skriver, at de 300 Mk. blev skænket i hans Tid af Lorenz Petersen i Hostrup; Resten stammer vel saa fra forrige Tider.

Men der kom mere til. Hans Lassæus af St. Tønde stiftede et Legat paa 100 Mk. l. med den Bestemmelse, at fattige Børns Skolepenge skulde betales af Renterne. Summen udbetaltes af Hr. Andreas Nissens Enke i Aaret 1734 og blev udsat paa Rente hos Johan Jensen i Jejsing.

Iøvrigt blev i de Tider Skolepengene for de fattige Børn betalt af *Klingpungpengene*. Klingpungen var efter en Skrivelse fra Provst Reimarus i Tønder i 1719 næsten indført i hele Amtet. Naar der imellem blev noget tilovers af disse Penge, anskaffedes ogsaa gode og opbyggelige Bøger til de fattige Børn, f. Eks. Bibler, Nye Testamenter, Katekismer eller Børnebøger.

Den her omtalte „Mons. Hans Lassæus Nissen, erbgessenen auf Tunde“ døde som Ungkarl den 12. Sept 1713, 36 Aar gl. Han skænkede ved sin Død en Alterbeklædning til Hostrup Kirke og den Lysekrone, som endnu pryder Kirken. Hans Broder, hvis Enke blev nævnt, døde 1733. Enken var ingen anden end *Elsabe Magrethe, født Ambders*, en Præstedatter fra Burkal, som *anden Gang blev gift med den bekendte Justitsraad og Historiker Andreas Højer* —

I 1745 døde en Anne Hansdatter, som var født i Lund og opholdt sig hos Skolemester Iver Brodersen i Jejsing; hun legerede 50 Mark l. til de fattige, og disse Penge blev udlaant til Christen Christensen i Rørkær.

1748 skænkede „sal. Hans Ottsens Arvinger“ i Rørkær efter den afdødes Ønske 100 Mk. l. til Sognets fattige

1752 fulgte Christen Lassen i Rørkær med 50 Mk., som hans Enke udbetalte efter hendes Søns Død. Desuden uddelte hun selv 50 Mk. De første 50 Mk. udlaantes til Matthias Jepsen.

Endnu i samme Aar kom der 300 Mk. til fra Christen Jejsing i Rørkær, som ogsaa skænkede Kirken 200 Mk. Pengene sattes paa Rente hos Christen Christensen i Rørkær. Rentefoden var paa de Tider 5 %.

2. FATTIGGAARDEN.

I Aaret 1819 købte Hostrup Sogn med Kirkevisitatorernes Tilladelse og kongelig Approbation for Fattiggassens Regning Andreas Hansens Gaard i Hostrup, som før havde tilhørt Slægten Ehnstedt i to Slægtled. Den ældre Ehnstedt havde været Løjtnant og førte sit Navn efter Sognet Ensted. Faderen, som var Gaardmand i Røllum, Ensted Sogn, hed ellers Asmus Tüchsen. Den Gaard, det handler sig om, er den, som nu bebos af Aug. Godbersen.

Gaarden blev købt med det Formaal at bygge et Fattig- og Arbejdshus paa dens Jorder. Købesummen var 8,800 Mark Hamborg Courant.

Stamparcellen med største Delen af Bygningerne solgtes til Johann Chr. Wermer i Hostrup for 3,580 Mark. Andreas Hansen lod 4,800 Mark blive staaende i Ejendommen og Fattigvæsenet 2,680 Mark i Stamparcellen. Paa den Maade fik Fattigkassen en Gæld paa 5,220 Mark. Dertil kom saa Omkostningerne ved Opførelsen af „Armhuset“, som kom til at ligge der, hvor den nuværende Fattiggaard staar. Nybygningen kostede ialt 2,857 Mark 9 Skill. Cour.

Træ og Tømmer og Sten til Gulv købtes i Aabenraa. Murstenene hentede man for største Delen i Lund hos 4 forskellige Mænd og en lille Rest i Emmerske hos 2 forskellige Mænd. Tømmermanden var fra Vesby i Medelby Sogn. Glarmesterarbejdet blev leveret fra Tønder. Istaget kom fra Avntoft, Grippenfeld og Tønder, medens en Del Rugtag blev købt i Bov. Tækkeren var derimod fra Hostrup, og Tækkerebet havde to Mænd i Rørkær snoet. Smedearbejdet udførtes af Smedene i Jejsing og Rørkær og Haandtjenesten af to Arbejds mænd, en fra Hostrup og en fra Solderup.

Til alt dette maatte Fattigkassen optage Laan. Af Kirkens Kapital fik man 300 Mark, men 4,772 Mark 1 Skill. af 5 Bønder, som alle var fra Rørkær. 885 Mark 8 Skill. skyldtes endnu i Aabenraa for Tømmer og Gulvsten.

For at bringe Gælden længere ned solgtes „Holmfennen“, godt 3 Demat stor, til Andr. Bossen i St. Emmerske, „Langeng“ (næppe $3\frac{1}{2}$ Dem.) og „Guldvær“ (godt 9 Dem) til Peter Boysen i Rørkær. Alt dette Land betaltes med samme Pris, nemlig 210 Mark Cour. pro Demat.

Senere, i 1829, blev ogsaa „den gamle Fenne“ og „Dravfennen“ solgt fra Fattiggaarden for 550 Mk. og 430 Mk., hvorved Gælden atter bragtes længere ned.

For Fattighuset var der til de Tider god Brug. Ved Nytaarstid 1830 var der f. Eks. 32 Personer optaget. Deraf var de 6 helt gamle eller helt arbejdsudygtige (3 af dem var sindssvage og 1 havde Anfald); 5 kaldes arbejdsdygtige (men 2 af dem var syge og 1 var 70 Aar gl.); Resten, nemlig 21, var Børn fra 3 til 14 Aar.

Foruden disse Fattighuslemmer fik ikke saa faa ude i Sognet Understøttelse enten i Penge eller Naturalier (Rug, Tørv, Lærred, Uld o. s. v.)

I Fattighuset blev der 1834 vævet 71 Alen Tvistlærred og 976 Alen Hørlærred (1833 blev der ogsaa vævet noget Vadmel). Deraf blev forbrugt i selve Fattighuset: $71\frac{1}{2}$ Alen Tvistlærred, 991 Alen Hørlærred og $27\frac{1}{2}$ Alen Vadmel. 1834 var der i de forskellige Maaneder fra 32 til 47 Fattighuslemmer. Disse brugte 10,144 Ø Brød, 1,144 Ø Kød og Flæsk, $182\frac{1}{4}$ Skp. Gryn og $48\frac{3}{4}$ Skp. Mel.

Den 16. Aug. 1843 nedbrændte Fattighuset. Ilden var paasat „von verruchter Hand“. Otte Dage før var der gjort Forsøg i samme Retning, men da mislykkedes det.

Fattighusets Medlemmer maa ikke betræde Sognets Kroer. Dersom nogen bliver for længe borte eller kommer drukken hjem, faar han ingen Orlov i de første 3 til 12 Uger.

Søndag Formiddag skal alle, som kan, besøge Kirken, men de bør vende tilbage til Fattiggaarden straks efter, at Gudstjenesten er til Ende.

Dovenskab, Trods, Ulydighed, uanstændige Talemaader o. desl. straffes med Unddragelse af et Maaltid eller med Afsondring fra de øvrige i 2 eller 3 Dage. Nytter den Slags Straffemidler ikke, saa tilkaldes Øvrighedens Hjælp.

Brændevin og i Almindelighed ogsaa Kaffe, Te og Tobak er det aldeles forbudt at nyde i Fattighuset; Undtagelser bør kun finde Sted under særlige Omstændigheder. Forsyner nogen sig ad Omveje og i Hemmelighed med disse Ting, saa fratages de ham, og han faar tillige en passende Straf.

Klage fra Fattiglemmernes Side anbringes enten hos Formanden eller hos Præsten.

I den første Fattiggaards Tid var man endnu ikke saa streng med Hensyn til Brugen af Brændevin og Tobak, i det mindste ikke i de første Aaringer. I 1819 og 1820 blev der f. Eks. paa Fattigkassens Regning købt en eller halvanden Kande Brændevin til Fattiglemmernes Begravelse. Røgtobak og Snustobak uddeltes ikke blot til Jul, men en og anden af Alumnerne fik ogsaa ellers engang imellem et halvt eller et helt Pund Tobak, alt paa Fattigkassens Regning. Naar „klein Sitzel“, Ancke Thomsens, Anna Klampes eller Sara oftere opføres med hver et halvt Pund Tobak til 6 Skilling Pundet, saa har det vel nok været Snustobak, de fik.

At man senere hen forbød Brugen af Brændevin er ikke saa mærkeligt, da der endogsaa fandtes driktældige Personer blandt de *kvindelige* Fattiglemmer. En Mand og to Kvinder, som i 1838 ønskede at komme ud af Fattiggaarden, maatte saaledes skriftlig forpligte sig til at lade sig føre tilbage igen, saa snart de hengav sig til Drik og lavede Larm og Spektakler.

Besyderlig nok indsatte man endnu i Aaret 1837 en Mand som „Fattigfoged“, skønt man strengt maatte advare ham, „sich nicht voll zu saufen“. Den 10. Januar 1839 blev han da ogsaa allerede afskediget igen, fordi han drev rundt i Sognet og ikke brød sig om Tiggerne. Tværtimod lod han sig bestikke af dem og „gennemsværmede“ en Nat med dem henne i Solderup. Det var ogsaa hændet flere Gange, at han var kommet beruset hjem til Fattiggaarden og havde lavet Spektakler.

SORTE KNUD I ØSBY.

AF FR. RUDBECK, AARØSUND.

I ØSBY PRÆSTEGAARD HAR DET SPØGT STÆRKT I DEN GAMLE TID. „Sorte Knud“ foretog jævnlig Vandringer gennem Huset om Natten og op ad Loftstrappen til Kornloftet, hvor han maalte Kornet, de Fat-tige skulde have. I Stedet for en Skæppe havde han i sin Tid maalt tre Fjerdingskar og selv beholdt det fjerde; nu maatte han til Straf „maale om igen“. Man kunde høre ham skubbe med Skæppemaalet, ryste Sækken og skure med den mod Panelet, naar han slæbte den ned. Pigerne i Præstegaarden havde i gamle Pastor Kraghs Tid deres Kammer i Kvisten. En Aften fandt de paa at tage en af de meget gamle, i Pergament indbundne Foliaenter, der laa i en Krog paa Loftet, med ind i deres Kammer. Efter nu forgæves at have forsøgt paa at læse det fremmede Sprog (Bogen var paa Latin), lod de Foliaenter ligge opslaaet paa Bordet, gik i Seng og slukkede Lyset. Kort efter blev Bogen tre Gange heftigt slaaet i, og samtidig hørte de gamle Knud rumstere i Værelset og ude paa Loftet. Da Pigerne om Morgenens ikke kom ned i rette Tid, gik Præstekonen, Fru Kragh, op for at kalde paa dem, men fandt dem liggende i Angstens Sved med Dynerne trukne op over Hovedet, og Bogen var lukket. Siden den Tid nærede man alvorlig Respekt for de gamle Bøger.

En Dag var Pastor Kraghs ældste Søn hjemme i Ferien, og han tog en gammel Bog med ned i Folkestuen, hvor Landsbyskrædderen sad og syede. Da Sønnen slog Bogen op og begyndte at læse, tog Pokker ved Skrædderen, han kastede Naal og Saks, kravlede skyndsomst ned af Bordet og løb hjem, idet han paa det bestemteste nægtede at fortsætte Arbejdet, dersom han ikke kunde være sikker paa, at der ikke tiere skulde gøres Kunster med ham.

Gamle Knud havde dog i Folkemunde ogsaa sine gode Sider, han værgede Gaarden mod Ildsvaade. Ved Gaarden stod en prægtig gammel Ask, et af de smukkeste Træer af den Slags. Det var gamle Knuds Træ, og maaske han virkelig ogsaa har plantet det. Saa længe det stod, kunde Præstegaarden ikke brænde. Da Pastor Kragh tog Afsked, lod „de ældste“ under Vakansen Træet fælde. De frygtede for, at det skulde falde om og slaa Bryggerset i Stykker, saaledes blev der sagt, og Gaardens Vedligeholdelse hvilede paa Sognet. Men at de vise Mænds Frygt var ugrundet, ses deraf, at to Mand arbejdede ufortrødent i næsten 14 Dage, inden de fik Træet om. Hvad gamle Knud har sagt hertil, vides ikke, men der rejste sig en almindelig Uvilje imod den Mand, der navnlig var Skyld i Vandalismen.

Disse Minder fra Præstegaarden er fortalt af Otto Kragh, Pastor Kraghs Søn. Sorte Knud var Præst i Øsby fra 1656 til 1694, og hans Minde lever endnu i flere andre Sagn fra Sognet, f. Eks. om Taygaardsmanden og om Skoven paa Aarø. Pastor Kragh var Sognepræst i Øsby fra 1850 til 1881, og der lever jo endnu mange i Sognet, som kan huske ham og hans Familie.

Tønder Amts Centraltrykkeri

Østergade 40

Tønder

Telefon 141

Bog- og Akcidenstrykkeri
Formularlager - Bogbinderi

Vi har endnu et mindre Restoplag af

Sønderjydske Centralforenings Festschrift
før Kr. 12,00 — nu 6,00,

Denne smukke og indholdsrigge Bog bør ejes af
enhver national Interesseret.

Ligeledes haves endnu:

R. P. Rossen: Danmarks Kongeslægter 1,50,
En udmærket Bog om dette interessante Emne.

Bøgerne tilsendes portofrit fra

HANS BECK'S BOGHANDEL

Støreg. (J. N. Jepsen) Tønder

Sønderjydske Maanedsskrift

Tønder

Postgiro Nr. 9816.

Abonnementspris fjerdingaarlig ved Posten Kr. 1,65, — i
Boghandelen eller frit tilsendt fra Seminarielærer Eskildsen
i Tønder Kr. 1,50.

Hvem ønsker at sælge

„Sønderjydske Maanedsskrift“ 1. Aargang
(komplet) samt 2. Aargang Nr. 1? . . .
Der betales Overpris.

Tilbud bedes sendt til **Cl. Eskildsen, Tønder.**